

Critics Point

2018

Ἐλίζαμπετ Λεόνσκαγια σὲ σονάτες Σουῦμπερτ
ἢ... *Das Klavier ist ein gutes Tier*¹ !

Λιουντμίλα Μοναστίρσκα-Δημήτρης Πλατανιάς
«γκαλά» (γιατὶ ὄχι «βραδυά;») ὄπερας.

54/2018.

τοῦ ΓΙΩΡΓΟΥ ΛΕΩΤΣΑΚΟΥ.

ΑΝΩΤΕΡΗ ΒΙΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑΣ ΣΤΙΓΜΗΣ, με ἄφησεν ἀπαρηγόρητο ἐπει-
δὴ ἔχασα τὸ πρῶτο ἀπὸ τὰ ρεσιτάλ με ὅλες τὶς Σονάτες γιὰ πιάνο τοῦ
πολυαγαπημένου ΦΡΑΝΤΣ ΣΟΥΜΠΕΡΤ [Franz Schubert, 1797-1828],
ἀπὸ τὴν Ἐλίζαμπετ Λεόνσκαγια (βλ. κατωτέρω). Ἀνεξαρτήτως
ἀποτελέσματος, ἀρνητικότητας 1000%, δυσπρόβλεπτου ἀκόμη καὶ ἀπὸ
καλλιεργημένους «ἀτζέντηδες», θεωρῶ τὴν πρωτοβουλία ὡς μία ἀπὸ
τὶς διαχρονικῶς ὠραιότερες τοῦ κρατικοποιημένου (καὶ τοῦ παλαιότερου)
Μεγάρου. Φιάσκο; σίγουρα. Θυμίζω ὅμως τὴ γαλλικὴ ρήση: **L' Enfer
est pavé de bonnes intentions.** [Ἡ Κόλαση εἶναι (λιθο)στρωμένη με
ἀγαθὲς προθέσεις].

Τὸ Διαδίκτυο βρίθει ἱστοσελίδων ἀφιερωμένων στὴ Λεόνσκαγια. Ἡ
σημερινὴ Ἐλίζαμπετ Λεόνσκαγια [Elisabeth Leonskaja], ρωσ. Ἐλι-
ζαβέτα Ἰλίνιτσνα Λεόνσκαγια [Елизавета Ильинична Леонская]

¹ Ρήση τῆς γερμανικῆς μουσικῆς ἀρχαί: «Καλὸ θεριὸ εἶν' τὸ πιάνο». Προφανέστατα γιὰ πιανίστες σὰν τὴ Λεόνσκαγια.

γεννήθηκε 23 Νοεμβρίου 1945, (ἄρα 73 ἐτῶν καὶ 6 ἡμερῶν τὴν ἡμέρα τοῦ ρεσιτάλ), στὴν Τιφλίδα τῆς τότε ΣΣΔ τῆς Γεωργίας. Κόρη πολωνο-εβραϊκῆς οἰκογενείας ἐγκατεστημένης ἐκεῖ, χαρακτηρίζεται *Σοβιετική* καὶ *Αὐστριακὴ* πιανίστα, κάτοικος Βιέννης. Τὴ φαντάζομαι νὰ ζεῖ σὲ ἔπαυλη μὲ *περάααστιο* πάρκο, γιὰ νὰ μὴν ἐνοχλεῖ τοὺς γείτονες ὅταν μελετᾷ: ὁ βροντοσαυρικός της ἦχος ἀπὸ τὸ μπῆς (μόλις προλάβουμε καὶ φύγαμε) μᾶς συνόδευε ὡς τὰ ἀσανσέρ γιὰ τὸ γκαράζ, πρὶν ἀπὸ τὴν αἴθουσα Τριάντη. Γιατὶ ὅμως...*Σοβιετική*; Ἡ *ΕΣΣΔ*, τὴν ὁποία ἡ ἴδια ἐγκατέλειψε τὸ 1978, ἔπαψε νὰ ὑπάρχει ἀπὸ τὰ Χριστούγεννα τοῦ 1991, ὅταν γιὰ στερνὴ φορὰ ὑπεστάλη στὸ Κρεμλίνο, ἡ Κόκκινη Σημαία μὲ τὸ σφυροδρέπανο. Ἀκόμη ταράζομαι ὅταν τὴν θυμοῦμαι νὰ χάνεται μέσα σὲ φλόγινους φωτισμούς καὶ σκέφτηκα τὸ μυθικὸ Φοῖνικα πού ξαναγεννιέται ἀπὸ τὴν τέφρα του...

Ἡ βαθμιαία διάψευση τῶν ἀρχικῶν προσδοκιῶν μας ἀπὸ Σονάτα σὲ Σονάτα, πάντα ἀπὸ τίς σημειώσεις μας κατὰ τὴν ἐκτέλεση:

1. *Σονάτα* (ἄρ. 3), μι μείζ., 5 μέρη: ἄρ. καταλ. D. 459, μέρη I. καὶ II, καὶ D. 459a, μέρη III.-V. (1816). Ἐξ' ἀρχῆς ξένιζε ἓνα *toucher* μοτσάρτειας καθαρότητος σὲ ἀπόλυτη ἀντίφαση μὲ τὴν «ὑπερβολικὴ» (ἔτσι νόμισα ἀρχικὰ, ἀνύποπτος γιὰ τὴ συνέχεια..) χρῆση τοῦ πεντάλ πού ἔδινε στὸν ἦχο ἔντονη γυαλάδα ἀναιρώντας κάθε ἐπιδιωκόμενη (;) νοηματικὴ καθαρότητα. Ὅταν, κατόπιν, στὸ σπίτι, ἀνοίξα τὴν παρτιτούρα (κριτικὴ ἔκδ. *Julius Epstein*), ἔμεινα ἀναυδος: στὸ μέρος I. χρησιμοποιοῦνται μὲ ἄκραν οἰκονομία τὰ ἐξῆς ἀπλούστατα σημεία δυναμικῆς, κατὰ σειρά: *f, fz, pp, p, fp, mf, ff* (μόνο μία φορά στὶς καταληκτικὲς συγχορδίες), καὶ οἱ ἐνδείξεις. *dolce, cresc(endo), dim(iminuendo)*. Καὶ ξέρω πολὺ καλά πόσο ἔχει προβληματίσει τὸ πραγματικὸ νόημα τῶν ἐνδείξεων *fz (forzando)* καὶ > στὸ Σοῦμπερτ. Ἡ Κα Λεόνσκαγια χρησιμοποιοῦσε πολλαπλάσια τῶν ἐνδείξεων αὐτῶν. Ἀποτέλεσμα; δατηροῦσε (ἄγνωστο πῶς...) καθαρότητα ἐκφορᾶς, ὄχι ὅμως νοήματος, ἐκφραστικῶ βάρους καὶ ἠχητικῆς προοπτικῆς. Κοντολογίς: ἔλειπε τὸ πρωταρχικὸ στὸ Σοῦμπερτ: τὸ τραγοῦδι (πανάθεμά σε!) πού ἀναβλύζει ἀπὸ τὰ μύχια τῆς ψυχῆς!

2. *Σονάτα* (ἄρ. 15), λα μείζ., 3 μέρη ἄρ. καταλ. D. 644. (1819 ἢ 1825). Ἦδη τὸ προηγούμενο ἔργο εἶχε βάλει σὲ μέτρια κατάψυξη τῆς

προσδοκίες μας. Έπισημαίνοντας μιὰ δυναμική **fff**, συχνά... **fffff**, ἐπιμέ-
ναμε νὰ ἀνοιχνεύουμε κατάλοιπα **cantabile** (μέρος I.) καὶ νὰ ὄνειροπο-
λήσουμε αὐστριακούς δρυμούς (μέρος II). Στὰ δύο τελευταῖα μέρη δὲν
ὑπῆρχε ἀμφιβολία τὸ κατὰ τὴν Κα Λεόνσκαγια (βροντοσαυρικὸ) πιάνο,
δολοφόνησε τὸν ἄτυχο Σοῦμπερτ.

3. **Σονάτα** (ἄρ. 18), λα ἐλ., 4 μέρη. ἄρ. καταλ. **D. 845**. (Μάϊος
1825). Ἐδῶ πράγματα χειροτέρεψαν στὸ μὴ περαιτέρω. Τὸ **toucher**
τῆς κυρίας, ἀναπέμπον σὲ πρωτοπυγμαῖο βαρέων βαρῶν., συμπαράλιασε
τὴ φόρμα. Αὐτὸ δὲν ἦταν Σοῦμπερτ ἀλλὰ, ἐπιεικῶς. ξεσάλωμα γηραιᾶς
βακχίδος ἀδίστακτα καταταχθείσης στὶς χειρότερές μου ἀκροαματικὲς
ἐμπειρίες προδοκωμένων «ἀξιώσεων».

1) τοῦ γκαγκὰ «ὄρατορίου» **El pesebre** (ἰσπ. *Ἡ φάτνη· μᾶλλον
Τὸ παχνὶ*), ποὺ παίχθηκε τὸ 1965 ἢ 1966 στὸ Ἡρώδειο, παρουσία τοῦ
αὐτουργοῦ, βιολοντσελίστα **Πάμπλο Καζάλς** [Pablo Casals, 1876-
1973]. Δὲν τὸ ἄντεξα ὀλόκληρο, ἔφυγα στὸ διάλειμμα.

2) Τὴ συμπατριώτισσα τῆς Λεόνσκαγια, πιανίστα καὶ...συνθέτρια,
λέει, **Τατιάνα Νικολάγεβα** [ρωσ. **Татьяна Петровна Николá-
ева**, 1924–1993], τὸ 1991, δύο χρόνια πρὶν ἐκδημήσει, νὰ παίζει τὰ
Ἄχραντα Μυστήρια τῆς Μουσικῆς, τὴν *Τέχνη τῆς Φούγκας* τοῦ Μπάχ,
σὰν βαλσάκι ὄχι σὲ μέτρο 3/4, ἀλλὰ... 4/4. Στὰ διάλειμμα, χαμογελαστός
καὶ μὲ τὴν τόσο ἰδιάζουσα ὁμιλία του, ὁ ἐπίσης μακαρίτης Χρῆστος Δ.
Λαμπράκης χαρακτήρισε τὸ σφαγιασμό... *ἰδιάζουσα προσέγγιση !!!*. Ἄν
δὲν παινέψουμε τὸ σπίτι μας...

3) Λίγο ἀργότερα, στὴν αἴθουσα **Δημήτρης Μητρόπουλος**, τὴν
ἐπίσης ρωσίδα βιολοντσελίστα **Ναταλία Γκούτμαν** [ρωσ. **Наталья
Григорьевна Гутман** γ. 1942] νὰ κατακρεουργεῖ τὶς *Σουίτες* γιὰ
σόλο βιολοντσέλο τοῦ Μπάχ. Μόλις ἄντεξα δύο ἀπὸ τὶς ἔξι. Στὸ
διάλειμμα τὸ ἔβαλα στὰ πόδια, διερπτόμενος ἂν...εἶχε ποτὲ ἀκούσει τὸ
διάσκαλό της, νὰ τὶς παίζει: ναί, ἐννοῶ τὸν τρισμέγιστο βιολοντσελίστα
Μστισλάβ Ροστροπόβιτς... (ΜΜΑ, αἴθουσα ΔΜ. 29.11.2018)

* * *

ΑΠΟΛΑΜΒΑΝΩ τὶς βραδιὲς (νεοελληνιστί...«γκαλά»!) ὄπερας, ἀρκεῖ,
φυσικὰ, οἱ ἐρμηνεύοντες νὰ πληροῦν κάποιες ποιοτικὲς προϋποθέσεις.
Βέβαια, κάθε ἄρια, ἀνοίγει ὀρέξεις θεάσεως-ἀκροάσεως ὅλου τοῦ ἔργου,

ιδίως μάλιστα αν παίζεται σπάνια. Χώρια που τα προγράμματα περιλαμβάνουν κατά κανόνα υπέροχα συμφωνικά αποσπάσματα «άγνωστων» έργων, έξορισμένων, μαζί με την Έντεχνη Έλληνική Μουσική, από τις ιθαγενείς συναυλιακές αίθουσες; Από την άλλη πάλι, πώς να ακούσεις λ.χ. το *Vissi d' arte* (Τόσκα), όταν η υπέροχη Άρια λαιτουργεί ως πρόσκαιρη ανάσα μες στο ζόφο του άντρου του Σκάρπια (β' πράξη); Όμως ζήσαμε ένα απόφια έλληνικό θρίαμβο του κρατικοποιημένου Μεγάρου, στεφανωμένο από την παρουσία της υπέροχης Ουκρανής ύψιφώνου *spinta Λιουντμίλα Μοναστίρσκα* (ούκρ. Людмила Виктория Монастирська), ισόκυρης με τον ανεκτίμητο βαρύτονό μας Δημήτρη Πλατανιά και μιὰ στρατοσφαιρικά απογειωμένη, κάτω από τή μπαγκέτα του ακριβοθώρητου πιά, λόγω διοικητικῶν καθηκόντων, Μίλτου Λογιάδη, έμβληματικής μορφής της νεότερης μουσικής μας ιστορίας. Άπ' αρχής μέχρι τέλους, ακούγαμε μιάν ὀρχήστρα ὄνειρωδῶς συγχρονισμένη, με διαυγέστατο διαχωρισμό ήχητικῶν ἐπιπέδων και ὄνειρώδεις, γεμάτης ἄηχη μουσική, αναπνοές, παύσεις και φραζάρισμα που αναδείκνυε το ὕφος κάθε συνθέτου. Δέν πιστεύαμε ὅτι ἦταν ἡ ἴδια ὀρχήστρα που ἡ φρικωδῶς ἄμουση τέως ΥΠΠΟΑ κ.Κονιόρδου ξαναπαρέδωσε στον...κ. Τσιαλῆ, ἀνανεώνοντάς του σύμβαση που ἐκεῖνος δὲ θά ἔπρεπε ποτὲ νὰ υπογράψει .

ΜΕΡΟΣ Α΄: ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΩΣ ἔργα ΒΕΡΝΤΙ, ΤΖΟΥΖΕΠΠΕ

[Verdi, Giuseppe, 1813-1901]:

1. *Σικελικοί Έσπερινοί* [*I vespri siciliani*, ὄπερα, 5 πράξεις, κείμεν. Eugène Scribe και Charles Duveyrier, παγκ. α' έκτ., Παρίσι, Ὀπερά, 13 Ἰουνίου 1855]: κατά το πρόγραμμα MMA: « *Sinfonia*, ὀρχηστρικό». Απογειωμένη από μεγάλον ἀρχιμουσικό (Λογιάδης, ναί!) σὲ ἀπαράμιλλη καθαρότητας και ἀτμοσφαιρικότητας έκφορά, μᾶς συμπαρέσυρε στὴν πλατεία καντιλένα και (ἂν δὲν σφάλλουμε) στὴν ταυτοφωνία φλάουτου-ὄμποε.

2. *Ερνάνης* [*Ernani*, λυρικό δράμα, 4 πράξεις κείμεν. Francesco Maria Piave, τὸ ὁμώνυμο θεατρικὸ τοῦ Victor Hugo, παγκ. α' έκτ., Βενε-τία, θέατρο *La Fenice*, 9 Μαρτ. 1844]: *Gran Dio...Oh, de' verdi anni miei* [Θεέ μου, τῶν ὀλόχλωρων χρόνων μου τὰ ὄνειρα], ρετσιτατίβο

καὶ ἄρια Ντόν Κάρλος (γ' πράξη). Εἴχαμε κάποιο καιρὸ νὰ ἀκούσουμε τὸν Πλατανιά: τώρα μὲ φωνὴ ἀκόμη πλουσιότερου ὄγκου καὶ ματιέρας καὶ σπανιότατης δραματικότητος, σκοτεινότερο τίμπρο ποὺ ἀξιοποίησε καὶ στὸ ρετσιτατίβο καὶ στὴν ἄρια, ἀξιοποιώντας δραματικὰ κάθε λέξη τοῦ λιμπρέττου. Ἴσως στὸ ζενίθ μιᾶς ὀλόλαμπρης καριέρας σφραγισμένης ἀπὸ προσωπικότητα ἐντελῶς ξεχωριστή.

3. *Μάκμπεθ* [*Macbeth*, ὄπερα, 4 πράξεις. κείμεν. **F. M. Piave**, μὲ προσθή-κες **Andrea Maffei**, κατὰ Σαίξπηρ, παγκ. α' ἔκτ., Φλωρεντία, θέατρο **Teatro della Pergola**, 14 Μαρτ. 1847, α' γραφή.] *Vieni, t'affretta* [Ἔλα, βιάσου], καβατίνα λαϊδῆς Μάκμπεθ (α' πράξη). Ἐδῶ πρωταποκαλύφθηκε ἡ Οὐκρανὴ **Λιουντμίλα Μοναστίρσκα**, ὡς δραματικὴ ὑψίφωνος 12 ἀστέρων, μὲ ἀπίθανης τονικῆς ἀκριβείας, ὑπέροχες ψηλές νότες καὶ κολορατοῦρες σφύζουσες ἀπὸ δραματικὸ παλμὸ. Νὰ τὴ χαιρόμαστε σ' ὀλόκληρο τὸ ἔργο ἢ τοῦλάχιστον καὶ στὸ *La luce langue* [Τὸ φῶς χαμηλώνει] ἢ στὸ *Una macchia e qui tuttora* [Ἐνας λεκὲς εἶναι πάντα ἐδῶ...]

4. *Στιφφέλιο* [*Stiffelio*, ὄπερα, 3 πράξεις, κείμεν. **F. M. Piave**, κατὰ τὸ θεατρικὸ ἔργο τῶν **Émile Souvestre** καὶ **Eugène Bourgeois**, παγκ. α' ἔκτ., Τεργέστη, **Teatro Grande**, 16 Νοεμβρ. 1850] *Lina, pensai che un angelo* [Λίνα, νόμιζα πῶς (σύ), ἓνας ἄγγελος], ἄρια κόμητος Στάνκαρ (γ' πράξη). Ξανὰ ἓνας Πλατανιάς πρότυπο ὑποκριτικῆς καὶ μου-σικοφωνητικῆς πειθοῦς, ὡς πατέρας τῆς ...ἡμιἀπιστῆς ἢ ἡμιπιστῆς Λίνα, ἠρωΐδας ἑνὸς ἔργου μὲ θαυμάσιες σελίδες ἀλλὰ μὲ λιμπρέτο, ἄφθονο σὲ ἐρωτηματικά, συνοψιζόμενο ὡς ἐξῆς: συζυγικὴ πίστη — μοιχεία, (τελικῶς...!) σημειώσατε **1!**

5. *Ναμποῦκο* [*Nabucco*, ὄπερα, 4 πράξεις, κείμεν. **Gemistocle Solera**, παγκ. α', ἔκτ. Μιλάνο, **Teatro alla Scala**, 9 Μαρτίου 1842]. *Donna, chi sei tu?* [Ποιὰ εἶσ' ἐσὺ γυναίκα;], ντουέτο Ναμποῦκο-Ἀβιγαήλ (γ'. πράξη). Δυὸ μεγάλοι τραγουδιστές, σὲ ζενίθ ὑποκριτικῆς (βίωναν βαθύτατα κάθε ρόλο).. Καίτοι διαφορετικῆς τεσσιτούρας, συγκρίναμε τὴν Οὐκρανὴ ὑψίφωνο, μὲ τὴν ὑπέροχη Γεωργιανὴ μεσόφωνο **Anita Ratchvelishvili**.

ΔΙΑΛΕΙΜΜΑ. ΜΕΡΟΣ Β':

6. ΜΑΣΚΑΝΙ, ΠΙΕΤΡΟ [Mascagni, Pietro, 1863-1945]: *Ὁ φίλος Φρίτζ* [L'amico Fritz, ὄπερα, 3 πράξεις, κείμεν. P. Suardon κατὰ τὸ θεατρικὸ ἔργο τῶν *Émile Erckmann & Pierre Aléxandre Chatrian*, παγκ. α' ἔκτ. Ρώμη, θέατρο Costanzi, 31 Ὀκτ.1891]. Ἰντερμέτζο, ὄρχ. Τὴ ἀριστουργηματικὴ, ἢ παραγκωνισμένη (μαζὶ μὲ ὄλο τὸ τερπνότατο ἔργο) αὐτὴ σελίδα, μὲ τὴν ἐντυπωσιακότετη μελωδικὴ γραμμὴ βιολιῶν καὶ ἐγγόρδων!

7. ΠΟΥΤΣΙΝΙ, ΤΖΙΑΚΟΜΟ [Puccini, Giacomo, 1858-1924] *Τόσκα* [Tosca], ὄπερα, 3 πράξεις, κείμεν. Luigi Illica καὶ Giuseppe Giacosa, παγκ. α' ἔκτ. Ρώμη, θέατρο Costanzi, 14 Ἰαν.1900] *Vissi d' arte* [Ἐζήσα γιὰ τὴν τέχνη], ἄρια τῆς Τόσκα (β' πράξη). Ἡ Μοναστίρσκα, τέλεια σὲ μιὰν ἐμβληματικὴ ἄρια, ποὺ, κατὰ τὴν ἀποψὴ τῆς ἀπομονώνεται ἀπὸ τὸ δραματικὸ τῆς πλαίσιο".

8. ΛΕΟΝΚΑΒΑΛΛΟ, ΡΟΥΤΖΕΡΟ [Leoncavallo, Ruggiero, 1857-1919]: *Οἱ Παλιάτσοι* [I pagliacci], ὄπερα, πρόλογος+2 πράξεις, κείμεν. τοῦ συνθέτου, παγκ. α' ἔκτ. Μιλάνο, Teatro Dal Verme, 21 Μαΐου 1892, ἀρχιμουσικός: Ἀρτουῆρο Τοσκανίνι]. *Si può? (...). Scusatemi se da sol mi presento. Io sono il Prologo*. [Παρακαλῶ; (...) Συχωρᾶτε με, ἂν ἐμ-φανίζομαι μονάχος: εἶμαι ὁ Πρόλογος]. Σὲ κορύφωμα καριέρας, μοναδικὸς ὁ Πλατανιάς, στὸ τρομακτικὸ μουσικοδραματικὸ *crescendo* λόγου καὶ μουσικῆς, πυκνότερα συνυφασμένων, ἀνέδειξε τὸ μεγάλο συνθέτη τοῦ ἐνὸς μόνον γνωστοῦ ἀριστουργήματος.

9. ΠΟΥΤΣΙΝΙ, ΤΖΙΑΚΟΜΟ: *Μανὸν Λεσκώ* [Manon Lescaut, ὄπερα, 4 πράξεις, κείμεν. 5 συγγραφέων (Λεονκαβάλλο, Μάρκο Πράγκα, Τζακόζα, Ντομένικο Ὀλίβα, Ἰλλικα!) κατὰ τὸ μυθιστόρημα τοῦ ἀββᾶ Πρεβῶ *Ἡ ἱστορία τοῦ ἵππότη ντὲ Γκριέ καὶ τῆς Μανὸν Λεσκώ* (1731), πάνω στὸ ὁποῖο στήριξε ὁ Ζύλ Μεσσνέ τὴ δική του, ἤδη κατακυρωμένη, *Μανὸν*: παγκ. α' ἔκτ., Τουρίνο, Teatro Regio, 1 Φεβρ. 1893]

(I) Ὁρχηστρικό Ἰντερμέτζο. Ἡ ἀπόδοση Λογιαδὴ καὶ ΚΟΑ μᾶς παρουσίασε μιὰ ἐντελῶς ἀνανεωμένης στίλβης σελίδα (τέλος β' πράξεως) ποὺ λές καὶ πρωτακούγαμε, ἀλλὰ καὶ ποὺ «δέθηκε» ὠραιότατα μὲ τὸ

(II) *Sola, perduta, abbandonata* [Μόνη, χαμένη, παρατημένη], ἄρια τῆς Μανὸν (δ' πράξη), χάρη καὶ στὴ μεγάλη τέχνη τῆς Μοναστίρσκα.

10. ΜΑΣΚΑΝΙ, ΠΙΕΤΡΟ: *Καβαλλερία ρουστικάνα* [*Cavalleria rusticana*, μονόπρακτη ὄπερα, κείμε. *Giovani Targioni-Tozzetti* & *Guido Menasci*, πάνω σ' ἓνα διήγημα τοῦ *Giovanni Verga*, παγκ. α' ἔκτ., Ρώμη, θέατρο *Costanzi*, 17 Μαΐου 1890]. *Oh! il Signore vi manda, compare Alfio* [Ἄχ, Ὁ Κύριος σᾶς στέλνει, κουμπάρε Ἄλφιο], ντουέττο Σαντούτσα καὶ Ἄλφιο, 8η καὶ κρισιμότερη ἀπὸ τὶς 12 σκηνές τοῦ ἔργου, σύντομη καὶ, φυσικὰ δραματικότερη, ὑποτίθεται πὼς ἔκλεινσ τὸ πρόγραμμα.

11. ΒΕΡΝΤΙ, ΤΖΟΥΖΕΠΠΕ: *Τροβατόρε* [*Il Trovatore*, ὄπερα, 4 πράξεις, κείμε, κυρίως *Salvatore Cammarano*, παγκ. α' ἔκτ., Παρίσι, *Théâtre des Italiens*, 23 Δεκ. 1854]. *Dira, d'acerbe lagrime al tuo piede un rio* [Κύττα, ποτάμι δάκρυα πικρά, στὰ πόδια σου ἐγὼ χύνω], ντουέτο Λεωνόρας καὶ κόμητος ντὶ Λούνα (δ' πράξη, σκηνή 1η). Τρεῖς μεγάλοι ἑρμηνευτὲς, Λογιάδης, Μοναστίρσκα καὶ Πλατανιάς, ζωντάνεψαν σὲ μίς μ' ἓνα τρόπο τόσο διαφορετικό, τὶς ἐκλάμψεις βερντιανῆς μεγαλοφυΐας, σὲ σκηνή πού, παρά τὶς δεκάδες ἀκροάσεών της ἦταν σὰν νὰ πρωτακούγαμε. (ΜΜΑ, αἴθουσα ΧΔΔ, 1.12.2018).

Λέξεις: 1727.

